

1.	INLEIDING	2
2.	HERPETOLOGISCHE EVALUATIE	2
2.1.	Literatuurvoorbereiding.....	2
2.2.	Resultaat	2
3.	REISERVARINGEN.....	2
3.1.	Reisbureau	2
3.2.	Deelnemers	2
3.3.	Gids	3
3.4.	Logies en voedsel.....	3
4.	RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN	3
4.1.	Amfibieën & reptielen	3
4.2.	Notities.....	3
4.3.	Gebruikte afkortingen	3
5.	REISWEG	4
5.1.	Gevolgte route	4
5.2.	Dagjournaal	4
6.	HERPETOLOGISCHE GEGEVENS	9
6.1.	Amphibia	9
6.1.1.	Bufoidea	9
6.1.2.	Hylidae.....	9
6.1.3.	Ranidae	10
6.2.	Reptilia	10
6.2.1.	Agamidae	10
6.2.2.	Gekkonidae	11
6.2.3.	Lacertidae.....	12
6.2.4.	Scincidae	14
6.2.5.	Typhlopidae	15
6.2.6.	Colubridae	16
7.	WEBSITE FOTOGALERIJ	17
8.	LITERATUUR.....	17
9.	OVERZICHTSTABELLEN.....	20

1. INLEIDING.

De Europese herpetofauna ligt me nauw aan het hart, maar komt de laatste jaren toch te weinig aan bod. En om dat goed te maken nam ik het besluit om naar Cyprus te gaan: via "Tierra-Natuurreizen Leuven " boekte ik deze reis en vertrok op 19 maart 2010 voor acht dagen naar dit eiland in de Middellandse Zee.

De excursie stond aangegeven als groepsreis voor maximum van 16 deelnemers en met bijzondere interesse voor het observeren van vogels en voorjaarsflora. Na voorafgaande vraag bij het reisbureau en de gids, bleek dat er ook aandacht kon besteed worden aan amfibieën & reptielen.

In dit rapport wordt een overzicht gegeven van:

- (1) de herpetologische voorbereidingen van de reis;*
- (2) de dagelijkse herping-activiteiten met vermelding van de waargenomen soorten;*
- (3) het totaal aantal waarnemingen per soort met vermelding van de vindplaatsen, wijze van waarnemen, aantal dieren, geslacht en leeftijdsklasse;*
- (4) een toelichting per soort op basis van literatuurgegevens en met toevoeging van persoonlijke notities;*
- (5) een fotoreeks bestaande uit de beste foto van elk waargenomen amfibie en reptiel.*

2. HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.

2.1. Literatuurvoorbereiding.

Gelet op de ervaring van vroegere Europese herpetologische reizen, was de gebruikelijke voorbereiding geen strikte vereiste. Hoewel er amper 25 soorten op Cyprus voorkomen, waaronder 11 soorten en/of ondersoorten aan endemen, werd aan voorbereiding toch aandacht besteed. Ten einde de groep niet op te houden ingevolge determinaties, werd het herkennen van alle soorten vooraf ingestudeerd.

*In 2009 verscheen een nieuwe veldgids voor Cyprus van F.Baier, D.Sparrow en H.-J. Wiedl: *The Amphibians and Reptiles of Cyprus*, inhoudende checklist, verspreidingskaartjes, determinatietabellen, habitat & leefgedrag per soort en een groot aantal foto's. Deze gids werd gebruikt als basiswerk.*

Als voorbereiding werd ook de herpetologische literatuur (uit eigen bibliotheek) geraadpleegd, zoals vermeld in punt 8.

2.2. Resultaat.

Ondanks het feit dat tijdens deze reis een andere wijze van herping aan de orde zou zijn: ttz. in groepsverband met 18 deelnemers (anders zijn we maar met 2), niet soortgericht en zonder nocturnes, werd er toch een bevredigend resultaat bekomen van 3 soorten amfibieën en 11 soorten reptielen.

De foto's van de reisomstandigheden, de gebieden, de reisgenoten (met toelating), vogels, zoogdieren, insecten en ongewervelden zijn te bekijken op www.freanonherping.be.

Het verslag van de vogelwaarnemingen van Ignace Ledegen is ook op deze website gepubliceerd.

3. REISERVARINGEN.

3.1. Reisbureau.

De planning van de reis, vlucht, hotel, vervoer ter plaatse en te bezoeken gebieden, werd volledig georganiseerd door Tierra-Natuurreizen Leuven (zie www.tierra.be)

3.2. Deelnemers.

In totaal hadden zich 16 deelnemers ingeschreven. Sommigen kenden elkaar van vroegere reizen, voor anderen zoals o.m. voor mijzelf, was het een eerste kennismaking.

De verstandhouding in de groep was subliem. Hoofdinteresse ging naar vogels, maar ook naar planten tot hommels en uiteraard amfibieën en reptielen. Het is me opgevallen dat er geen enkel kwaad woord is gevallen en er ook geen ruzie heeft plaats gevonden gedurende deze 8 dagen.

3.3. Gids.

Voor de reis was Ignace Ledegen onze gids; hij is medewerker aan het grenspark De Zoom Kalmthoutse Heide en vooral bezig met educatie, beheer en monitoring van het terrein dat 3.750 hectaren beslaat. Van kleins af geïnteresseerd in de natuur met specialisatie vogels en tevens ook wetenschappelijk medewerker aan het KBIN.

We kunnen alleen vol lof zijn over zijn optreden als gids! Door de deelnemers werd vooral geapprecieerd: (1) zijn natuurkennis over Cyprus, (2) de dagelijkse reisorganisatie, (3) het inlassen van een korte rust-pauze op een terrasje na een wandeling, (4) zijn dagelijkse briefing na het avondeten over de dagwaarnemingen, (5) zijn voorstel om regelmatig van plaats te wisselen in het busje en aan tafel in het restaurant en (6) zijn inspelen op onvoorziene toestanden (bijv. op de vraag van vijf deelnemers voor een groter lunchpakket).

Ignace was ook chauffeur voor een eerste busje van 9 personen. Aangezien er echter 16 deelnemers waren, was een chauffeur voor een tweede busje noodzakelijk. Deze taak werd ingevuld door Bert Hoeyberghs. Bert heeft zich ook volledig ingezet om de reis voor 100% succesvol te laten verlopen. En voor mij was het een ideale herping-partner in het zoeken naar amfibieën en reptielen. Hij ving overigens de eerste Wormslang en later een Parelskink.

3.4. Logies en voedsel.

Op het Hotel Akteon Village viel absoluut niets aan te merken. De kamers waren modern, groot en ruim, werden dagelijks schoongemaakt en douche met steeds warm water werkte prima.

Ontbijt en diner werd aangeboden in buffetvorm met grote variatie. Ook de bediening was perfect. Dit hotel is zeker aan te bevelen.

4. RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.

4.1. Amfibieën & reptielen.

Vorbereidingen en resultaten van de waarnemingen, worden in dit rapport gedetailleerd als volgt:

Tabel 1 Checklist Cyprus 2010 (zie webpagina).

Tabel 2 Waarnemingen per gebied & per datum (zie webpagina).

Tabel 3 Wijze van waarnemen per soort.

Tabel 4 Aantal soorten & aantal dieren.

Tabel 5 Gebruikte afkortingen & Vertalingen.

Tabel 6 Beschrijving van de route.

4.2. Notities.

In functie van de omstandigheden en waar nodig, werden de waargenomen amfibieën en reptielen gevangen (1) voor determinatie en (2) als fotografisch bewijsmateriaal.

Voor elke soort werd ook genoteerd: plaats, datum, uur, wijze van waarnemen (handvangst, visueel, als verkeersslachtoffer, roepend), aantal dieren, geslacht en leeftijdsklasse. In punt 6 worden deze gegevens in tabelvorm samengevat.

4.3. Gebruikte afkortingen.

In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de gebruikte woorden en afkortingen in de tabellen bij de soortbesprekingen in punt 6.

5. REISWEG.

5.1. Gevolgde route.

Met tabel 6 geven we een beschrijving van de dagelijkse route.

5.2. Dagjournaal van de reis met herpetologische soortvermelding.

Vrijdag 19 maart 2010.

In functie van een veiligheidsmarge voor files, onvoorziene panne of tegenslagen, vertrek ik om 8:00u richting luchthaven. Maar het verkeer op de E19 is als op een vroege zondagmorgen. Ik ben dan ook ruimschoots op tijd in Zaventem en ga rustig genieten van een "cafe latte". Om 10:30u sta ik als eerste aan de plaats van afspraak voor vlucht JAF 5971 naar Cyprus. Hier word ik al onmiddellijk begroet door Willy Paquay, Kantoorverantwoordelijke Tierra-Natuurreizen Leuven. Voor deze reis zijn er zestien deelnemers ingeschreven plus de twee gidsen. Iedereen verschijnt op tijd vóór het afgesproken uur van 11:00u. De check-in en de paspoort- en veiligheidscontroles verlopen zonder problemen. Ondertussen is het middag en gaan we aan de vertrekgate een kleinigheid eten, want vermoedelijk wordt er geen lunch aangeboden tijdens de vlucht.

Om 13:13u stijgen we op voor de 4uur durende vlucht naar Paphos (en we krijgen toch een lunch). Bij de landing zetten we de klok één uur terug en om 17:20u (lokaal) zijn we in het bezit van de koffers. De duisternis begint in te vallen en de buitentemperatuur van 18°C is zalig. Op onze bus zitten er nog toeristen voor twee andere hotels. Wij zijn laatst aan de beurt en staan om 18:25u aan de receptie van het Akteon Village Hotel. Dit wordt onze vaste uitvalsbasis voor de komende 8 dagen. Ignace en Bert zijn elk met een Vito Mercedes busje al aangekomen en weten te vertellen dat zij onderweg een concert roepende Boomkickers Hyla savignyi hebben gehoord.

Gids Ignace regelt aan de receptie een zeer vlotte check-in. Mijn single-kamer is modern, zeer ruim en heeft zelfs een kitchenette. Volgende afspraak is om 20:30u voor het diner. En er dient gezegd/benadrukt: het is een heerlijk en zeer gevarieerd buffet (en zeker wat de desserts betreft!). Voor het slapen doe ik nog even een verkenning in het hotelcomplex, hopen op een eerste reptielensoort, nl. Egeïsche naaktvingergekko maar tevergeefs. Wel vind ik een reuzenspin (tarantula spec.?) en een egel. Om 23:00u is het bedtijd.

Zaterdag 20 maart 2010.

Om 5:45u (het is dan al licht) opstaan en nog voor het ontbijt ga ik een korte verkenning maken in de omgeving. Het is nog koud - blijkbaar koelt het hier 's nachts sterk af - en mijn sweater komt van pas. Het hotel ligt vlak aan de zee en is omgeven door kleinere rotspartijen en losliggende "uitnodigende" stenen: hieronder worden de eerste twee soorten (slapend) aangetroffen, nl. Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri en Egeïsche naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi fitzingeri.

Om 7:30u is het genieten van het uitgebreid ontbijtbuffet en een uur later staan we aan de twee busjes, die elk zeer comfortabel plaats bieden voor zowel negen personen als voor de rugzakjes, statieven en fotogerief. Op het programma staat een bezoek aan het Akamas Schiereiland (een beschermd natuurgebied) in het uiterste noordwesten van Cyprus. Ik zit vooraan met het oog op mogelijke verkeersslachtoffers van amfibieën en reptielen. Maar bij mijn eerste "halt" roepen is het al even rood worden wanneer blijkt dat het een "geplette banaan" is...

Na een rit van een uur beginnen we om 9:45u aan de 7.5km lange wandeling langs het Adonis NatureTrail. En het loont want we observeren hier zes soorten: Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri, Hardoen Laudakia stellio cypriaca, Wormslang Typhlops vermicularis, Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki, Groene pad Bufo viridis en Europese tijtjak Hemidactylus turcicus turcicus. De observatie van de wormslang

dient hier even toegelicht te worden; tijdens een gesprek met Bert, vroeg ik attent te zijn wanneer hij hier onder een steen een aardworm zou vinden... want dan is het hoogstwaarschijnlijk een Wormslang; en ja hoor, even later hoor ik hem in de verte roepen dat hij zo'n slang heeft gevangen.

Om 15:30u verlaten we dit gebied en rijden richting Kato Akourdaleia, gekend voor bloeiende orchideeën en dus interessant voor de plantenliefhebbers. Tijdens de twee uur durende wandeling vinden we onder stenen zowel subadulte als adulte Egeïsche naaktvingergekko's Cyrtopodion kotschy fitzingeri.

Om 18:30u arriveren we aan ons hotel (en de zon is dan al ondergegaan). Om 19:30u dinner-time en hierna een eerste uitgebreide briefing. Ignace maakt melding van de waargenomen vogelsoorten en de planning voor de volgende dag. Ik mag de acht herpetologische soorten van vandaag toelichten. Aangezien er in het hotel internet is, ga ik skypen met het thuisfront. Om middernacht lig ik onder het dubbel deken (want 's nachts koelt het hier sterk af).

Zondag 21 maart 2010.

Aangezien er in mijn kamer een raam zonder gordijn is, word ik om 5:45u wakker bij het eerste licht. Na het douchen en scheren maak ik kort verslag, laad de batterijen op, download de foto's op de laptop en maak reservekopieën op de externe harde schijf.

Na een lekker ontbijt vertrekken we om 8:40u naar het nabijgelegen stuwmeer aan de Asprokremnos-dam. Bij mijn eerste steenomdraai vind ik al een vervelling van een Wormslang Typhlops vermicularis. En verder langs de weg Slangenoochagedissen Ophisops elegans schlueteri en Hardoenen Laudakia stellio cyprica. En dan langs de rand van het meer: mijn eerste auditieve notities van roepende Groene pad Bufo viridis en Oostelijke meerkikker Rana cf. bedriagae. Voor deze even de vermelding dat de soort voor Cyprus nog niet gekend is en daarom voorlopig als cf-gelijklend op "bedriagae" wordt opgegeven. Op het wandelpad (dat ook als weg wordt gebruikt), vinden we een verkeersslachtoffer Boomkikker Hyla savignyi. Maar iets verder in een klein beekje dat uitgeeft in het meer, vangen we een Boomkikker Hyla savignyi, een mooi grasgroen adult mannetje.

Om 13:45u is het tijd voor de picknick nabij Choletria. De organisatie is zo geregeld dat hier het tweede busje staat met onze lunchboxen. En in open lucht smaakt de ham en kaas nog beter. Hierna ga ik even op zoek in de deels droge rivierbedding naar Ringslangen. Maar het blijft bij een notitie van een adulte Groene pad Bufo viridis onder een steen.

Om 14:30u vertrekken we richting Paphos. Hier staat een bezoek aan het openluchtmuseum op het programma. Maar op internet heb ik gevonden dat hier een mini-reptielzoo zou zijn en Bert stelt voor hiernaar op zoek te gaan. Na lang zoeken komen we tot de bevinding dat de zoo geen verlenging van vergunning heeft gekregen en dus niet meer bestaat. We rijden dan maar naar Paphos centrum en gaan daar genieten van een zalig terrasje met een ijsje. Maar ook dan blijven we alert want we zien een 400-tal in V-formatie overvliegende aalscholvers passeren.

Om 18:00u zijn we terug in het hotel en afspraak om 19:30u voor het diner. Hierna de ornithologische en herpetologische briefing en een gezellig napraten bij een drankje. Wanneer ik samen met Jos en Lieve richting kamer wandel, vertel ik dat er hier maar weinig/geen gekko's op de muren rond de verlichting actief zijn en ... iets verder wijst Lieve twee Egeïsche naaktvingergekko's Cyrtopodion kotschy fitzingeri aan!

Om 23:25 ga ik tevreden slapen na een mooie dag met zeven soorten amfibieën en reptielen.

Maandag 22 maart 2010.

Voor het ontbijt ga ik een ander gebiedje van het hotelcomplex langs de kuststrook onderzoeken en met succes: het wordt als tiende soort een Gestreepte skink Trachylepis vittata. Vlug een korte fotosessie bij goed

licht en dan neem ik de skink toch mee om hem na het ontbijt aan de reisgezellen te tonen en de skink voor hen te ensceneren voor een foto (en uiteraard nadien op de plaats van vangst terug vrij te laten).

Om 8:35u vertrekken we voor een bijna twee uur durende rit naar Larnaka. Nabij Meneou houden we aan de kust een kleine wandeling, die vier soorten oplevert: Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri, Franje-teenhagedis Acanthodactylus schreiberi schreiberi, Gestreepte skink Trachylepis vittata en de eerste levende slang een subadulte Pijlslang Dolichophis jugularis jugularis.

Op het middaguur arriveren we bij een vogel-kijkhut, die een aantal nieuwe vogelsoorten oplevert. Hier ga ik op verkenning in de directe omgeving en kan notities maken van Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri en Egeïsche naaktvingergekko Cyrto-podion kotschy fitzingeri.

Vervolgens rijden we naar de Hála Súltan Tekké Moskee, waar we op de parking onze lunchbox leeg maken. Wanneer een Cyprioot ons erop attent maakt dat hij zojuist een grote zwarte slang heeft gezien, gaan Bert en ik onmiddellijk op zoek. Maar we vinden deze waarschijnlijk adulte Pijlslang niet terug. Maar er is wel volop activiteit van 22 Slangenooghagedissen Ophisops elegans schlueteri en één adult wijfje Hardoen Laudakia stellio cyprica, die in een boom ligt te genieten van de heerlijke zonnewarmte.

Tijdens de wandeling in het gebied achter de Hála Súltan Tekké Moskee, wordt het notitieboekje gevuld met: roepende Boomkikker Hyla savignyi, Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri, Gestreepte skink Trachylepis vittata, Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki, Groene pad Bufo viridis en opnieuw een subadulte en zeer agressief bijterige Pijlslang Dolichophis jugularis jugularis.

Om 16:15u vertrekken we richting hotel met het stilaan gebruikelijke ritueel van diner te 19:30u, briefings, planning voor de volgende dag en nagenieten/napraten tot 23:05 over deze succesvolle dag.

Dinsdag 23 maart 2010.

Het vroege licht is uitnodigend om alweer vroeg (5:45u) op te staan. Ik ben met Bert afgesproken om een uitnodigend ruig gebiedje rechtover de inkom van het hotel te gaan onderzoeken. En met succes: Gestreepte skink Trachylepis vittata, Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki, Hardoen Laudakia stellio cyprica en 6 Egeïsche naaktvingergekko's Cyrtopodion kotschy fitzingeri samen met 1 subadulte Europese tijtjak Hemidactylus turcicus turcicus onder één steen.

Na het ontbijt vertrekken we richting binnenland, naar het Troodos gebergte. Onderweg brengt het speuren naar verkeersslachtoffers uiteindelijk iets op: nl. een adulte (=zwartgekleurde) Pijlslang Dolichophis jugularis jugularis.

De wandeling in het Troodos gebergte langs het Atalante Nature Trail (9km) ziet er veelbelovend uit. Ik hoop op een waarneming van de Levantijnse adder, niettegenstaande (1) deze warmteminnende gifslang pas eind april uit winterslaap komt en (2) tot veertien dagen geleden er hier nog volop sneeuw lag. Het is een zeer mooie wandeling en het talrijke omdraaien van de stenen levert welgeteld 1 Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki op. Onderweg gaan we om 12:45u aan een oude mijn picknicken; tijdens de verdere wandeling is het vooral genieten van de prachtige omgeving en vergezichten maar zonder herpetologische notities.

Om 14:50u zitten we op een terras met een drankje en vertrekken dan naar Mandria om de omgeving aan de Venetiaanse Kefelas-Bridge kort te verkennen. En dat loont! Op de parking wordt er een oude verkeerskegel omgedraaid met als resultaat een Gestreepte skink Trachylepis vittata die nog mag ontkomen maar onze eerste Troodos berghagedis Phoenicolacerta troodica laten we niet ontsnappen. Op de helling aan de brug observeren we Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri, Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki en vermoedelijk een Parelskink Chalcides ocellatus ocellatus. Maar we zijn niet voor 100% zeker en dus wordt deze nog niet voor ons als nieuwe soort genoteerd. Wanneer we terug aan de auto zijn, word ik aangenaam verrast:

Roland heeft zelf een hagedis gevangen... het is een adulte Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri. Aangezien de Troodos berghagedis Phoenicolacerta troodica hier terug moet vrijgezet worden, profiteren we nog bij minder goed licht van een fotosessie. Het is dan ook bijna donker wanneer we hier om 18:05u vertrekken voor een rit van een klein uurtje naar het hotel. Hierdoor spreken we af om pas tegen 20:00u te gaan dineren.

Na de briefing ga ik skype en vervoeg me nadien terug bij de groep voor een drankje en een gezellig napraten van deze dag. Om 23:15u lig ik in bed.

Woensdag 24 maart 2010.

Om 6:35u ben ik opnieuw op stap in een nieuw gebiedje achter het hotel. Onder een grote rotsblok vind ik een subadulte Egeïsche naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi fitzingeri. Iets verder krijg ik een grote afvalhoop in het oog waar de tuiniers van het hotel hun snoeiafval en uitgedane struiken op een grote hoop verzameld hebben. Wanneer ik er aankom ritselen er twee hagedissen weg. Maar de opkomende zonnewarmte is te uitnodigend en al vrij vlug verschijnt er een subadult en een adult wijfje... Troodos berghagedis Phoenicolacerta troodica (en zeggen dat we gisteren in het gelijknamige gebergte zo lang naar deze soort hebben moeten zoeken).

Na het ontbijt vertrekken we eerst richting apotheek voor de verzorging van de teen van Lieve en van de gelegenheid wordt ook gebruik gemaakt om anti-mug-spray te kopen.

Op weg naar de bestemming van vandaag, nl. Vretsia moeten we in Agia Marina de weg vragen en kan ik het notitieboekje openen voor een adulte Hardoen Laudakia stellio cypriaca zonnend op een telefoonpaal. Maar bij het begin van de wandeling blijkt er een tegenslag. Er wordt aan de weg gewerkt en Ignace kan niet met het busje (waarin al de lunchboxen staan) tot in Vretsia rijden. De vogelaars gaan te voet verder terwijl Bert, Roger en ik de uitnodigende hellingen met stapelmuurtjes gaan controleren op Levantijnse adder. Maar ook hier geen succes voor deze soort. Het gebied is wel rijk aan hagedissen en we noteren: Troodos berghagedis Phoenicolacerta troodica (ook als verkeersslachtoffer), Egeïsche naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi fitzingeri, 21 Hardoenen Laudakia stellio cypriaca, Gestreepte skink Trachylepis vittata (waarvan zelfs één exemplaar gevangen door Roger!) en Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri. Wanneer Ignace de lunchboxen gaat ophalen aan het busje van het vertrekpunt, ziet hij een adulte Pijlslang Dolichophis jugularis jugularis de weg razendsnel oversteken.

Na de lunch gaan we op bezoek bij een wijnbouwer Shoufas Winery. Maar de patroon is niet thuis en zijn vrouw spreekt enkel Grieks, dus veel wijzer van het brouwen zijn we niet geworden maar de smaakpapillen hebben bij het proeven wel hun best mogen doen.

De laatste bestemming voor vandaag is een bezoek aan het beroemde Kykkos-klooster. We gaan hier eerst genieten van een drankje en dessert. Daarna een kort bliksembezoek aan het klooster en kuieren langs de bijhorende souvenirwinkeltjes. Om 17:00u houden we het hier voor bekeken (het is overigens de enige plek waar geen herpetologische notities worden verricht). Op de terugweg houden we nog even halt in de uniek mooie Cedar-Valley en vertrekken hier bij zonsondergang naar ons hotel in Paphos.

De verdere avond wordt gevuld met het gebruikelijke diner, briefings en napraten. Om 23:10 ga ik slapen.

Donderdag 25 maart 2010.

Wanneer ik om 6:00u opsta, beslis ik om voor het ontbijt een wandeling te maken in de omgeving van het hotel. En het loont, ik vind een adult wijfje Gestreepte skink Trachylepis vittata die onder een steen ligt te slapen (en wat voelt ze zeer koud aan).

Na het ontbijt vertrekken we om 8:30u richting Limassol. Hier gaan we op onderzoek in de Phassouri-reedbeds en -meadows. De wandeling is goed voor negen herpetologische soorten, te weten Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri, Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki, Egeische naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi fitzingeri, Groene pad Bufo viridis, Wormslang Typhlops vermicularis (12 exempl.!), Parelskink Chalcides ocellatus ocellatus (uiteindelijk 2 exempl. gevangen), Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki en 3 visuele Pijlslangen Dolichophis jugularis jugularis en uiteindelijk de vangst van een adulte zwart exemplaar. Deze willen we absoluut mooi op foto, maar de enscenering mislukt door haar constante vluchtpogingen. Wanneer we ze vrijlaten verdwijnt ze i.p.v. richting natuur onder in het chassis van het busje! Aangezien we blijkbaar op privé terrein staan en de eigenaars niet opgezet zijn met onze slangenmanipulatie, rijden we enkele honderden meter verder en houden halt, hopende dat de slang er zelf terug uitkruipt en de goede richting weet te kiezen, terwijl wij gaan wandelen in de omgeving.

Om 15:10u verlaten we dit fantastisch gebied en rijden door tot aan Lady's Miles Beach. Bert vermoedt nabij Akrotiri een verkeersslachtoffer slang te hebben gezien, maar kon niet kunnen stoppen door te druk verkeer. Wij beiden rijden dus terug maar ... het blijkt (alweer) een banaanshil te zijn.

Op de terugweg naar Paphos houden we nog even halt voor een drankje in een taverne te Pissouri. En bij het binnenkomen word ik al onmiddellijk geroepen want de eigenaar heeft verschillende soorten amfibieën & reptielen op bewaarvloeistof staan. Wanneer we vragen om de flesjes in de hand te mogen bekijken, is hij weigerachtig maar uiteindelijk begint hij vol enthousiasme over zijn "vangsten" te praten en kunnen we alles in detail bekijken. Vooral de Kameleon en een jonge Levantijnse adder genieten onze aandacht.

Juist voor we Paphos binnenrijden horen we op de gekende plaats (Achalea) een concert van Boomkikker Hyla savignyi.

De avond wordt verder ingevuld met diner, briefing van de dag, planning voor morgen (skypen met het thuisfront) en napraten bij een drankje.

Op de kamer maak ik nog de koffer en handbagage klaar voor vertrek en ga om 00:24u slapen.

Vrijdag 26 maart 2010.

Ook voor deze laatste dag ben ik al om 5:35u wakker en doe alles rustig aan van douchen en scheren tot het reserve downloaden van de foto's op de laptop en de laatste schikkingen in reiskoffer en handbagage.

Na het ontbijt stelt Ignace voor om alle bagage bij hem op de kamer te zetten, want we vertrekken pas in de late namiddag naar de luchthaven en voor ons is de check-out om 12:00u

Om 9:00u vertrekken we naar onze laatste bestemming, nl. de Asprokremnos-pools. Bij aankomst vinden we een verkeersslachtoffer Groene pad Bufo viridis. Tijdens een gesprek met een Cypriotisch natuurliefhebber blijkt dit gebied een voorkeurs-habitat voor de Levantijnse adder (maar hij voegt er onmiddellijk aan toe dat we veel te vroeg zijn).

De wandeling tot 12:15u levert negen soorten op: Slangenooghagedis Ophisops elegans schlueteri, Oostelijke meerkikker Rana cf. bedriagae, Boomkikker Hyla savignyi, Egeische naaktvingergekko Cyrtopodion kotschyi fitzingeri, Troodos berghagedis Phoenicolacerta troodica, Hardoen Laudakia stellio cypriaca, Gestreepte skink Trachylepis vittata, Slangenoogskink Ablepharus budaki budaki en Groene pad Bufo viridis.

We rijden vervolgens terug richting Paphos tot aan de "Tombs of the Kings". Hier gaan we eerst op de parking lunchen en brengen dan een bezoek aan dit openluchtmuseum. En ja, zelfs deze toeristische wandeling levert een mooie waarneming op van 1 subadulte Franjeteenhagedis Acanthodactylus schreiberi schreiberi met zijn kenmerkende roodgekleurde staart en van 3 Hardoenen Laudakia stellio cypriaca.

Om 16:00u staan we allen klaar aan het hotel en worden we met de grote toeristenbus naar de luchthaven gebracht (Ignace en Bert brengen elk hun Vito-busje naar de luchthaven). Hier checken we om 17:10u in, we gaan in de cafetaria nog een kleinigheid eten en om 18:40u is het take-off voor de 4uur durende vlucht naar Zaventem. Hier landen we om 22:35u (plaatselijke tijd), we krijgen vrij vlug onze bagage en we nemen afscheid van elkaar met in gedachte mooie herinneringen aan deze prachtige Cyprus-reis

6. HERPETOLOGISCHE GEGEVENS.

6.1. Amphibia.

6.1.1. Bufonidae.

BUFO VIRIDIS – Groene pad								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Akamas (Adonis Trail)	20/03	13:32	2	-	-	-	-	AD
Akamas (Adonis Trail)	20/03	13:32	-	larven	-	-	-	-
Asprokremnos-lake	21/03	10:12	-	-	-	3	M	AD
Asprokremnos-lake	21/03	10:12	-	larven	-	-	-	-
Choletria	21/03	14:00	-	1	-	-	-	AD
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	15:15	-	1	-	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	12:31	-	2	-	-	-	AD
Asprokremnos-pools	26/03	9:20	-	-	1	-	-	AD
Asprokremnos-pools	26/03	11:17	-	1	-	-	-	AD

De Groene pad komt met uitzondering van het centrum algemeen voor met voorkeur voor de kustzones; houdt geen winterslaap; voortplantingsperiode van februari tot maart; mannetjes roepen tot juni; soms worden de eisnoeren afgelegd in brak water; einde maart verschijnen de eerste larven en deze metamorfoserend eind mei; adulten kunnen tot 78mm groot worden en houden zich buiten de voortplantingsperiode graag op in droge en zanderige gebieden; grootste bedreiging voor de soort is het gebruik van insecticiden.

Tijdens onze aanwezigheid werden er maar 3 roepende mannetjes gehoord en op 2 plaatsen waren larfjes aanwezig; al onze adulte exemplaren werden aangetroffen onder stenen.

HYLA SAVIGNYI – Boomkikker								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Achalea (Paphos)	19/03	17:55	-	-	-	concert	M	AD
Asprokremnos-lake	21/03	10:05	-	-	-	3	M	AD
Asprokremnos-lake	21/03	10:35	1	-	-	-	M	AD
Asprokremnos-lake	21/03	12:46	-	-	-	1	M	AD
Asprokremnos-lake	21/03	13:20	-	-	1	-	-	AD
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	14:30	-	-	-	5	M	AD
Achalea (Paphos)	25/03	18:30	-	-	-	concert	M	AD
Asprokremnos-pools	26/03	9:50	-	-	-	4	M	AD

Een concert van Boomkikker noteren wij slechts op één plaats: wanneer we na zonsondergang met het busje Achalea voorbijrijden, horen we hun roep tot in de auto!; overdag worden 13 mannetjes auditief waargenomen,

maar ze weten zich prima te camoufleren; we hebben toch de meevaller één adult mannetje in de hand te kunnen bekijken.

De verspreiding van deze soort situeert zich vooral in het westen van Cyprus tot op 1028m hoogte; leeft altijd in de onmiddellijke nabijheid van water; een kleine soort van amper 45mm; voortplantingsseizoen: mannetjes roepen zowel overdag als 's nachts van februari tot juni en hun roep is tot op 1km ver hoorbaar; eieren worden afgezet in maart/april; pasgeborenen zijn er vanaf mei en meten dan 18mm.

RANA CF. BEDRIAGAE – Oostelijke meerkikker								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Asprokremnos-lake	21/03	10:22	-	-	-	8	M	AD
Asprokremnos-pools	26/03	9:50-12:05	-	9	-	-	-	AD
Asprokremnos-pools	26/03		-	-	-	concert	M	AD

De naam Oostelijke meerkikker heb ik zelf samengesteld om deze soort voor de reisgezellen met een Nederlandse naam te kunnen aangeven.

Literatuurgegevens: endemisch voor Cyprus; nochtans is de juiste systematische status en nomenclatuur niet gekend en wordt als cf.=gelijkend op "bedriagae" omschreven; is overduidelijk aan water gebonden; aan de Asprokremnos-pools kunnen we ze heel goed observeren (grijze kwaakblazen) en fotograferen; verspreiding vooral in het westelijke landsgedeelte en tot 1120m hoogte; houdt geen winterslaap; eieren worden afgelegd van half maart tot einde mei; de eerste pasgeborenen verschijnen eind juni en zijn dan 10-12mm; mannetjes worden tot 64mm groot en wijfjes tot 75mm.

6.2. Reptilia

6.2.1. Agamidae.

LAUDAKIA STELLIO CYPRIACA – Hardoen							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Akamas (Adonis Trail)	20/03	10:06	-	1	-	-	AD
Akamas (Adonis Trail)	20/03	10:45	1	-	-	-	SAD
Akamas (Adonis Trail)	20/03	14:34	-	1	-	W	AD
Akamas (Adonis Trail)	21/03	11:35	-	1	-	W	AD
Asprokremnos-lake	21/03	11:12	-	4	-	-	-
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	13:45	-	1	-	W	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	23/03	7:10	1	-	-	W	AD
Troodos (Atalante Nature Trail)	23/03	13:45	-	1	-	-	AD
Kefelas Bridge	23/03	16:35	-	2	-	-	SAD
Agia Marina	24/03	9:39	-	1	-	-	AD
Vretsia	24/03	10:02-13:35	-	21	-	-	SAD-AD
Asprokremnos-pools	26/03	9:58	-	3	-	-	AD
Tombs of the Kings (Paphos)	26/03	14:05	-	2	-	-	-
Tombs of the Kings (Paphos)	26/03	14:31	-	1	-	-	-

De Hardoen is op Cyprus een endemische ondersoort; komt op het eiland zeer algemeen voor (blijkt ook uit onze waarnemingen) van zeeniveau tot op de hoogste berg van 1930m en in alle mogelijke habitats met toch een voorkeur voor een stenige ondergrond (wij observeren een adult wijffe volop zonnend op een boomstam en vluchtend aan de achterzijde naar de top wanneer we haar benaderen); kan een totale lengte van 380mm bereiken met een staart ongeveer 2/3 van het lichaam; een echte zonneklopper actief zelfs op de hete middag-uren; menu bestaat hoofdzakelijk uit insecten, maar ook uit muizen en nestvogels en uit planten, bloemen, fruit en tomaten.

Het vermelden waard is een wijffe zonnend op een steen in een riviertje (20/03 te 14:34u). Normaal is de Hardoen een zeer schuwe soort, die al op meters afstand wegvlucht. Maar dit wijffe laat zich tot op enkele cm benaderen en kan zelfs zo in macro gefotografeerd worden; ze leeft wel degelijk, kijkt ons aan en ziet er niet gekwetst uit; wel kleven er plantenrestanten aan haar bek, wat aantoont dat ze plantaardig materiaal heeft gegeten of dit opgenomen heeft bij een prooivangst; is dit de oorzaak van een tijdelijke verdoving?

6.2.2. Gekkonidae.

CYRTOPODION KOTSCHYI FITZINGERI – Egeïsche naaktvingergekko							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Paphos (Hotel Akteon Village)	20/03	6:40	1	-	-	M	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	20/03	6:48	1	-	-	-	JUV
Kato Akourdaleia	20/03	17:30	-	7	-	-	SAD-AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	21/03	22:16	-	1	-	M	AD
Meneou (Vogelkijkhut)	22/03	12:16	-	1	-	-	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	23/03	7:13	-	6	-	-	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	24/03	6:37	-	1	-	-	SAD
Vretsia	24/03	11:08	-	4	-	-	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	24/03	6:35	-	2	-	-	SAD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	12:30	-	3	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	12:55	-	1	-	-	AD
Asprokremnos-pools	26/03	9:55	-	2	-	-	AD

Uit de literatuur blijkt de verspreiding van de Egeïsche naaktvingergekko zich eerder te beperken tot het laagland (tot max. 400m) van de kustzones van Cyprus; totale lengte 100mm, waarvan de helft lichaam en de helft staart; beste herkenning t.o.v. de Europese tijtjak zijn V-vormige crossbands met de punt wijzend naar de staart en de knik in de tenen van de naaktvingergekko; hoofdzakelijk nachtactief en wordt meestal aangetroffen onder stenen (idem onze wijze van waarnemen) of na het invallen van de duisternis op de muren van huizen rond de verlichting, vanuit de schaduwzone jagend op insecten; het wijffe legt één of twee eitjes van maart tot juni in spleten van rotsen of muren; de pasgeborenen zijn ong. 40mm; het is een sociale soort die graag elkaars gezelschap opzoekt (cfr. onze waarneming van 23/03 van 6 exemplaren + 1 Europese tijtjak onder dezelfde steen); is het ganse jaar actief en houdt geen winterslaap: meest gebruikte verdediging: (1) het spontaan zelf (dus zonder aanraking door de mens of predator) afwerpen van de staart en (2) het produceren van een afweer-roep.

Wij observeren dagelijks de soort meestal onder stenen en occasioneel op de muren van het hotel maar zonder een van de voornoemde verdedigingstactieken.

HEMIDACTYLUS TURCICUS TURCICUS – Europese tijtjak							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Akamas (Adonis Trail)	20/03	13:28	1	-	-	-	SAD
Paphos (Hotel Akteon Village)	20/03	17:12	1	-	-	-	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	23/03	7:13	-	1	-	-	AD

De Europese tijtjak is een eerder bedreigde en zeldzame soort in Cyprus (blijkt ook uit onze waarnemingen); heeft een gelijkaardige verspreiding als voorgaande gekko en leeft ook in hetzelfde habitat (ook bij de mens); bereikt een maximale lengte van 130mm; tijdens de voortplantingsperiode zijn de mannetjes sterk territoriaal en agressief t.o.v. elkaar; paringen vinden plaats in maart waarna het wijfje tot in mei meermaals een legsel (clutch) van 1-2 eitjes produceert; de soort wordt door de Cyprioten aanzien als een natuurlijke opruimer van insecten in de huizen maar wordt niettegenstaande toch als bedreigd opgegeven; vooral nachtactief maar komt in het voor- en najaar ook overdag van de zonnewarmte genieten; de huidskleur verandert in functie van de omgevingstemperatuur; houdt soms een winterslaap, afhankelijk van de weersomstandigheden.

6.2.3. Lacertidae.

ACANTHODACTYLUS SCHREIBERI SCHREIBERI – Franjeteenhagedis							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Meneou (Larnaka)	22/03	10:40	-	1	-	-	SAD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	12:44	-	1	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	14:22	-	1	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	13:19	-	1	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	13:45	-	1	-	-	AD
Tombs of the Kings (Paphos)	26/03	13:14	-	1	-	-	SAD

De endemische Franjeteenhagedis komt alleen voor langs de kust (cfr. onze waarnemingen) en met concentraties in het westen en zuiden van het eiland; voorkeur voor strandgebieden en aangepast hiervoor door franjes aan de tenen, die zorgen voor snelle verplaatsingen in het zand; occasioneel ook migrerend langs droge rivierbeddingen met een schaarse vegetatie; mannetjes bereiken een kopromplengte van 100mm en een staartlengte dubbel van het lichaam; het is een zwaargebouwde hagedis met een kenmerkende houding: zijnde altijd fier rechtopstaand op hoge voorpoten; jonge dieren hebben 6-8 lengtestrepen en een kenmerkende vuurrode staart (ook aanwezig bij wijfjes); deze zou een beschermende functie hebben gelet op het uiterst agressieve karakter t.o.v. mannelijke soortgenoten tijdens de voortplantingsperiode; de enige soort op het eiland die zelf een hol graaft om te overnachten of als schuilplaats.

Het is de enige hagedis die we niet hebben kunnen vangen.

OPHISOPS ELEGANS SCHLUETERI – Slangenooghagedis

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Paphos (Hotel Akteon Village)	20/03	6:48	2	-	-	-	SAD
Akamas (Adonis Trail)	20/03	9:45-15:10	-	27	-	-	-
Asprokremnos-lake	21/03	9:52-10:12	-	23	-	-	-
Meneou (Larnaka)	22/03	10:35	-	3	-	-	-
Meneou (Vogelkijkhut)	22/03	12:05	-	1	-	-	AD
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	13:15-14:30	-	22	-	-	-
Kefelas Bridge	23/03	17:08	-	2	-	-	-
Kefelas Bridge	23/03	17:21	1	-	-	M	AD
Agia Marina	24/03	9:38	-	2	-	-	AD
Vretsia	24/03	10:02-13:35	-	16	-	-	-
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	10:10	-	2	-	-	-
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	15:05	-	1	-	-	-
Asprokremnos-pools	26/03	9:50	-	3	-	-	AD

De soort dankt haar Nederlandse naam aan het feit dat het de enige "hagedis" is op het eiland, die geen oogleden heeft (zijn vergroeid tot een transparant vlies). Het is het meest voorkomende reptiel in Cyprus; leeft in een grote verscheidenheid van meestal droge biotopen en van zeeniveau tot op 1.800m in de bergen; totale lengte 150-160mm waarvan kopromplengte 40-50mm; voortplantingsperiode februari/maart; het wijfje legt 3à4 keer per jaar een legsel van 2-6 eieren; houdt geen winterslaap.

Tijdens de allereerste wandeling rond het hotelcomplex en nog voor het ontbijt, kan de aanwezigheid van de Slangenooghagedis al genoteerd worden; verder blijkt uit onze notities dat deze hagedis heel de dag actief is, zeer dikwijls waargenomen in hetzelfde biotoop van Hardoen, Troodos berghagedis en Franjeteenhagedis; laat zich zeer dicht benaderen door de mens, wat van haar een ideaal foto-object maakt; haar vluchtgedrag is kenmerkend; enkele meters lopen en dan rondkijkend "is er nog gevaar".

PHOENICOLACERTA TROODICA – Troodos berghagedis

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kefelas Bridge	23/03	16:35	1	-	-	M	AD
Kefelas Bridge	23/03	16:42	-	1	-	-	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	24/03	6:35	-	1	-	W	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	24/03	6:37	-	1	-	-	SAD
Vretsia	24/03	10:20	-	-	1	-	-
Vretsia	24/03	11:02	-	2	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	10:10	-	2	-	-	-
Asprokremnos-pools	26/03	9:59	-	1	-	M	AD

De concentraties van voorkomen van de endemische Troodos berghagedis op Cyprus, liggen in het centrum, het westen en het noorden van het eiland (van zeeniveau tot op 1500m hoogte). De soort leeft in elk type van habitat met voldoende vochtige plekjes; prefereert ook de omgeving van de mens; uitgesproken dagactief; klimt

graag in struiken en kleine bomen tot op 3m hoogte; leeft zeer sociaal en meestal in kleine groepjes, waar je één exemplaar waarneemt zitten er altijd meerdere; houdt in het hooggebergte een winterslaap van november tot eind april; heeft als kenmerkend vluchtgedrag dat ze soms zwemmend tracht te ontkomen; is niet bedreigd. Met de wandeling in het Troodos gebergte is al onze hoop toch gevestigd om de soort hier waar te nemen. Maar het was hier nog koud en 2 weken eerder lag hier nog sneeuw en in de literatuur werd toch een winterrust opgegeven. Een bijzonder aangename observatie was dan ook de aanwezigheid van een sub- en adult wijfje in een afval-snoeiselhoop van het hotelcomplex.

6.2.4. Scincidae.

ABLEPHARUS BUDAKI BUDAKI – Slangenoojskink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Akamas (Adonis Trail)	20/03	12:25	1	-	-	-	AD
Akamas (Adonis Trail)	20/03	13:10	-	4	-	-	AD
Akamas (Adonis Trail)	20/03	14:00	-	1	-	-	SAD
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	14:20-15:05	-	6	-	-	-
Paphos (Hotel Akteon Village)	23/03	7:05	-	1	-	-	SAD
Troodos (Atalante Nature Trail)	23/03	12:03	-	1	-	-	AD
Kefelas Bridge	23/03	17:05	-	2	-	-	-
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	11:56	-	1	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	14:27	-	1	-	-	SAD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	14:45	-	2	-	-	AD
Asprokremnos-pools	26/03	10:17	-	5	-	-	-

Met zijn totale lengte van 100mm is dit de kleinste endemische skink op Cyprus. En zoals zijn Nederlandse naam aangeeft, is dit de enige "skink" waarbij de oogleden ontbreken; deze zijn vergroeid tot een transparant vlies zoals bij de Slangenoohgagedis. Zijn verspreidingsgebied ligt vooral in het centrale en westelijke deel van het eiland en van zeeniveau tot op 1200m; dagactief en altijd op zoek naar vooral mieren in humus, bladafval en grasland; beweegt zich op slangachtige wijze; om te overnachten zoekt hij schuilplaatsen op onder stenen en op deze wijze kunnen wij meerdere dieren aantreffen; wijfjes leggen hun eitjes (4-6) in de grond en hieruit worden de jongen in juli/augustus geboren; door zijn kleine gestalte is het een zeer geliefde prooi bij slangen. Uit onze notities blijkt het een algemene soort te zijn en zowel bewoner van het droge gebergte als van de vochtige kustzones; ondanks zijn kleine gestalte valt het slangachtige patroon van vluchten goed op.

CHALCIDES OCELLATUS OCELLATUS – Parelskink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	14:27	1	-	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	14:37	-	2	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	15:05	1	-	-	-	AD

De literatuur vernoemt de Parelskink als een zeer geheimzinnige soort en dat blijkt ook uit onze notities: het duurt tot de voorlaatste dag alvorens we onze eerste Parelskink in de hand kunnen bekijken; onze vier dieren zijn afkomstig van één vindplaats en onder stenen aangetroffen op zeer korte afstand van elkaar.

De gegevens aan verspreiding en leefgedrag zijn schaars: een zeer lokaal voorkomen in de kustgebieden op zeeniveau met voorkeur voor duinen en grassige gebieden; totale lengte 155mm (staart= $\frac{1}{2}$ van lichaam); de aanwezigheid van stenen of bouw materiaal achtergelaten door de mens zijn ook geliefde schuilplaatsen; voortplanting: vijfjes paren verschillende keren per jaar; eierlevendbarend: na een dracht van 6 à 12 weken worden er 3-10 jongen levend geboren; Parelskinken zijn heel het jaar actief en houden op Cyprus geen winterslaap.

TRACHYLEPIS VITTATA – Gestreepte skink							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Paphos (Hotel Akteon Village)	22/03	7:05	1	-	-	M	SAD
Meneou (Larnaka)	22/03	10:41	-	1	-	-	AD
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	14:32	1	-	-	W	AD
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	14:55	-	1	-	-	-
Paphos (Hotel Akteon Village)	23/03	6:55	1	-	-	M	AD
Kefelas Bridge	23/03	16:35	-	1	-	-	AD
Vretsia	24/03	11:55	1	-	-	-	AD
Vretsia	24/03	12:03	-	2	-	-	AD
Paphos (Hotel Akteon Village)	25/03	6:35	1	-	-	W	AD
Asprokremnos-pools	26/03	10:10	-	1	-	-	-

Trachylepis vittata is een robuuste skink die tot 240mm groot wordt (staart=1.5x de lichaamslengte); actief van februari tot begin december; leefgedrag geheimzinnig en daardoor weinig literatuurgegevens beschikbaar; de verspreiding concentreert zich in het westelijke deel van het eiland van zeeniveau tot op 1200m; leeft in zowel droog als vochtig habitat; voorkeur voor een lage ondergroei van grassen en struikjes; mannetjes verdedigen hun territorium op agressieve en bijterige manier; vijfjes brengen hun jongen (1-4) levend ter wereld;

De door ons gevangen exemplaren zijn aangetroffen onder stenen en een verkeerskegel.

6.2.5. Typhlopidae.

TYPHLOPS VERMICULARIS – Wormslang								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	VV		
Akamas (Adonis Trail)	20/03	11:16	1	-	-	-	-	AD
Asprokremnos-lake	21/03	9:29	-	-	-	1	-	-
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	14:27-15:20	7	-	-	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03		-	12	-	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03		1	-	-	-	-	JUV

Er zijn amper 21 vindplaatsen gekend (Baier et al, 2009) voor Cyprus en onze drie zijn in de literatuur gekend; leeft ook in gecultiveerd gebied en in tuinen; wordt maximaal 260mm groot; schuwt het zonlicht en komt nooit

bovengronds zonnen; een gravende soort die enkel in het voor- en najaar onder dan nog vochtige stenen wordt aangetroffen samen met mieren; deze en hun larven en eieren zijn overigens hun hoofdvoedsel; over de voortplanting is niets gekend; de Cyprioten beschouwen de Wormslang als een zeer gevaarlijke gifslang.

Anecdotisch is het gegeven bij de start van de wandeling in Akamas. In gesprek met Bert vestig ik zijn aandacht erop dat een hier aangetroffen aardworm eerder een Wormslang is. Amper een kwartier later hoor ik Bert roepen dat hij zo'n verdacht aardworm heeft gevangen !

Tijdens onze zoektocht in de Phassouri-meadows vinden wij op een tijdspanne van één uur 20 wormslangen onder stenen en telkens in associatie met mieren. Kenmerkend is het gebruik van hun scherp staartuiteinde dat bij het graven gebruikt wordt; wanneer de dieren in de hand worden gehouden voor een foto worden er in de handpalm constant van dergelijke prikjes gegeven; sommige literaturen geven op dat dit gedrag gebruikt wordt om de aandacht van de kwetsbare kop af te leiden.

6.2.6. Colubridae.

DOLICHOPHIS JUGULARIS JUGULARIS – Pijlslang								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	VV		
Meneou (Larnaka)	22/03	10:52	1	-	-	-	-	SAD
Hála Súltan Tekké (Larnaka)	22/03	15:15	1	-	-	-	-	SAD
Gerovasa	23/03	9:35	-	-	1	-	-	AD
Vretsia	24/03	12:35	-	1	-	-	-	-
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	11:45	-	1	-	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	11:56	-	1	-	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	12:25	-	1	-	-	-	AD
Phassouri-meadows (Limassol)	25/03	14:32	1	-	-	-	-	AD

Gedurende ons toch intens zoeken naar slangen en er 10 soorten voor Cyprus gekend zijn, lukt het ons maar een tweede soort te kunnen waarnemen (en wat werd er een ontzaglijk aantal stenen omgedraaid). Daarom ben ik ervan overtuigd dat de meeste slangen nog in winterslaap waren.

Met de determinatie van de subadulte exemplaren Pijlslang (niet-giftig), was er enige twijfel omdat deze namelijk hetzelfde kleurpatroon hebben van subadulten van de Cyprus toornslang (*Hierophis cypriensis*). Het aantal schubben rugomtrek heeft uiteindelijk tot de correcte determinatie kunnen leiden. We noteren dat het een zeer bijterige soort is, wat we meermaals aan de vingers kunnen ondervinden. Ik ben wel bijzonder tevreden en dank zij de medewerking van Bert, met de vangst van een dagactief adult zwart exemplaar.

De pijlslang kan tot 3m groot worden en is daarmee de grootste slang van het eiland; komt vrij verspreid voor van de kustzone tot in het hooggebergte in alle mogelijke habitats; gaat zowel op jacht op de grond als in struiken en bomen tot in huizen; het is de enige slang die door de Cyprioten niet gedood wordt: het is de "farmers friend" omdat ze als een belangrijke predator van ratten en muizen wordt beschouwd; het wijfje legt haar 6-11 eieren af in juni/juli en de jongen worden geboren begin september;

7. WEBSITE FOTOGALERIJ.

Bij het PDF-rapport verwijzen we naar de diashow in de fotogalerij van onze website op www.freanonherping.be

8. LITERATUUR.

Arnold, E., J. Burton and D. Ovenden. 1977.

"Elseviers Reptielen- en Amfibieëngids." pp. 272. Amsterdam/Brussel: Elsevier.

Arnold, E. and D. Ovenden. 2002.

"A Field Guide to the Reptiles and Amphibians of Britain and Europe." pp. 288. London: Harper Collins Publishers.

Baier, F., D.-J. Sparrow and H.-J. Wiedl. 2009.

"The Amphibians and Reptiles of Cyprus." pp. 364. Frankfurt am Main: Edition Chimaira.

Beutler, A. 1981.

"Agama stellio (Linnaeus 1758) - Hardun." pp. 161-177. In: *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.

Beutler, A. 1981.

"*Cyrtodactylus kotschyi* (Steindacher 1870) - Ägäischer Bogenfingergecko." pp. 53-74. In: *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.

Billing, H. and B. Schätti. 1984.

"Vorläufige Mitteilung zum Subspezies-Problem bei *Vipera lebetina* (Linnaeus, 1758) (Serpentes: Viperidae)." *Salamandra* 20(2/3):65-69.

Bogaerts, S. 1996.

"Een bijna-geslaagde kweek met Schneider's Skink (*Eumeces schneiderii*)." *Lacerta* 54(5):147-142.

Böttger, O. 1879.

"Die Reptilien und Amphibien von Syrien, Palaestina und Cypern." *Senckenb. Naturg. Gesellsch.* 1879-1880:132-219.

Broderick, A. and B. Godley. 1994.

"Marine Turtles in Northern Cyprus: Results from Glasgow University Turtle Conservation Expeditions, 1992-1993." *Marine Turtle Newsletter* 67:8-11.

Brodmann, P. 1987.

"Die Giftschlangen Europas und die Gattungen *Vipera* in Afrika und Asien." pp. 148. Bern: Kummerly & Frey.

Corbett, K. 1989.

"The Conservation of European Reptiles and Amphibians." pp. 274. London: Helm.

Darewskij, I. 1981.

"*Eumeces schneideri* (Daudin 1802) - Tüpfelskink." pp. 355-365. In: *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.

Darewskij, I. and A. Beutler. 1981.

"*Ophisops elegans Ménériés* 1832 - Schlangenaug." pp. 461-477. In: *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.

Demetropoulos, A. and M. Hadjichristophorou. 1989.

"Sea Turtle Conservation in Cyprus." *Marine Turtle Newsletter* 44:4-6.

Dottrens, E. 1963.

"Batraciens et Reptiles d'Europe." pp. 261. Neuchatel: Delachaux & Niestlé.

- Duellman, W. 1993.
"Amphibian Species of the World : Additions and Corrections." pp. 372. Kansas: Univ. Kansas Publ., Mus. Nat. Hist.
- Engelmann, W., J. Fritzsche, R. Günther and F. Obst. 1986.
"Lurche und Kriechtiere Europas." pp. 420. Stuttgart: Enke.
- Esterbauer, H. 1992.
"Enige opmerkingen over de Levantijnse adder (*Daboia lebetina obtusa*)." *Lacerta* 50(6):198-204.
- Frost, D. 1985.
"Amphibian Species of the World." pp. 732. Kansas: Ass. Syst. Coll.
- Godley, B. and A. Broderick. 1995.
"Northern Cyprus is Critical Habitat for Mediterranean Turtles." *Marine Turtle Newsletter* 69:18-19.
- Groombridge, B. 1989.
"Marine Turtle Survey in Northern Cyprus." *Marine Turtle Newsletter* 47:5-8.
- Gruber, U. 1989.
"Die Schlangen Europas." pp. 248. Stuttgart.
- Grüber, U. 1981.
"Ablepharus kitaibelli Bibron und Bory 1833 - Johannisechse." pp. 292-307. In: *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I*. Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akad. Verlagsgesellschaft.
- Harding, K. and K. Welch. 1980.
"Venomous Snakes of the World, A Checklist." pp. 188. Oxford: Pergamon.
- Hellmich, W. 1956.
"Die Lurche und Kriechtiere Europas." pp. 165. Heidelberg: Winter.
- Hellmich, W. 1962.
"Reptiles and Amphibians of Europe." pp. 160. London: Blanford.
- Hillenius, D. 1978.
"Notes on chameleons. V. The chameleons of North Africa and adjacent countries, *Chamaeleo chamaeleon* (Linnaeus) (Sauria: Chamaeleonidae)." *Beaufortia* 28(345):37-55.
- Joger, U. 1984.
"The Venomous Snakes of the Near and Middle East." pp. 115. Wiesbaden: Reichert (Beihafte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients, Reihe A, Naturw. 12).
- Lanka, V., W. Lobin and L. Knotek. 1984.
"Lurche und Kriechtiere in Europa." pp. 224. Praha: Artia.
- Macleay, A., J. Crane, S. Freeman, D. Lundie and J. Mendum. 1998.
"Loggerhead Nesting on Akrotiri Peninsula, Cyprus." *Marine Turtle Newsletter* 79:23-24.
- Mantel, P. 1986.
"Terrariumervaringen met de slangooghagedis, *Ophisops elegans*." *Lacerta* 44(9):154-158.
- Mantel, P. and P. Mudde. 1986.
"Enige opmerkingen over de Libanon-hagedis (*Lacerta laevis*)." *Lacerta* 45(3):34-38.
- Matz, G. and D. Weber. 1983.
"Guide des Amphibiens et Reptiles d'Europe." pp. 292. Neuchâtel: Delachaux & Niestlé.
- Mertens, R. and H. Wermuth. 1960.
"Die Amphibien und Reptilien Europas (Dritte List, nach dem Stand vom 1. Januar 1960)." pp. 264. Frankfurt am Main: Kramer.

- Nöllert, A. and C. Nöllert. 1992.
 "Die Amphibien Europas." pp. 382. Stuttgart: Franck-Kosmos.
- Oxtoby, G. 1988.
 "Waarnemingen aan de herpetofauna van Cyprus." *Lacerta* 46(7):103-105.
- Oxtoby, G. 1988.
 "Waarnemingen aan de herpetofauna van Cyprus." *Lacerta* 46(9):138-141.
- Oxtoby, G. 1989.
 "Waarnemingen aan de herpetofauna van Cyprus (3). De Egeïsche naaktvingergekko (*Cyrtodactylus kotschy fitzingeri*) en de Europese tijtjak (*Hemidactylus turcicus*)." *Lacerta* 47(5):147-151.
- Roth, P. and K. Brauer. 1986.
 "Das Zeichnungsmuster zyprischer Wechselkröten *Bufo viridis*." *Salamandra* 22(2/3):180-189.
- Scerbak, N. and W. Böhme. 2005.
 "Macrovipera lebetina (Linnaeus, 1758) - Levante-Otter." pp. 25-42. In: *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 3/IIB Schlangen (Serpentes) III Viperidae*. Editor(s): U. Joger and N. Stümpel. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Schätti, B. and H. Sigg. 1989.
 "Die Herpetofauna der Insel Zypern. Teil 1: Die herpetologische Erforschung: Amphibien." *Herpetofauna* 11(61):9-18.
- Schätti, B. and H. Sigg. 1989.
 "Die Herpetofauna der Insel Zypern. Teil 2: Schildkröten, Echsen und Schlangen." *Herpetofauna* 11(62):17-26.
- Schmidtler, J. 1984.
 "Zur Bestandsituation der Amphibien und hydrophilen Reptilien auf der Insel Zypern." *Salamandra* 20(1):43-49.
- Schmidtler, J. and J. Schmidtler. 1978.
 "Eine neue Zwergnatter aus dem Türkei; mit einer Übersicht über die Gattung *Eirenis* (Colubridae, Reptilia)." *Ann. Naturhist. Mus. Wien* 81:383-400.
- Steward, J. 1971.
 "The Snakes of Europe." pp. 238. Newton Abbot: David & Charles.
- Steward, J. 1969.
 "The Tailed Amphibians of Europe." pp. 180. Newton Abbot: David & Charles.
- Thorn, R. 1968.
 "Les Salamandres d'Europe, d'Asie et d'Afrique du Nord." pp. 376. Paris : Lechevalier.
- Tilley, S. 1977.
 "Studies of the Life Histories and Reproduction in North American Plethodontid Salamanders." pp. 1-42. In: *The Reproductive Biology of Amphibians*. Editor(s): D. & S. G. Taylor. New York: Plenum.
- Trutnau, L. 1975.
 "Europäische Amphibien und Reptilien." pp. 212. Stuttgart: Belsler.
- Wells, K. 1977.
 "The Courtship of Frogs." pp. 233-262. In: *The Reproductive Biology of Amphibians*. Editor(s): D. & S. G. Taylor. New York: Plenum.
- Werner, F. 1938.
 "Eine verkannte Viper (*Vipera palaestinae* n.sp.)." *Zool. Anz.* 122 (11/12):313-318.
- Wiedl, H. and W. Böhme. 1992.
 "Wiederentdeckung der Ringelnatter (*Natrix natrix* xsp.?) auf Zypern - vorläufiger Bericht." *Herpetofauna* 14(80):6-10.

9. OVERZICHTSTABELLEN.

TABEL 1. CHECKLIST CYPRUS 2010 (zie webpagina).

TABEL 2. WAARNEMINGEN PER GEBIED & PER DATUM (zie webpagina).

TABEL 3. WIJZE VAN WAARNEMEN PER SOORT.

Aantal waargenomen soorten	TIERRA NATUURREIS CYPRUS 19 - 26 maart 2010 AMFIBIEËN & REPTIELEN WIJZE VAN WAARNEMEN volgens F.Baier -D.Sparrow - H.-J.Wiedl (2009) "Amphibians and Reptiles of Cyprus"		HV	VO	VS	AUDITIEF		LA
			HANDVANGST	VISUEEL	VERKEERSSLACHTOFFER	ROEPEND (individueel geteld)	ROEPEND (concert)	LARVEN
1	Groene pad	<i>Bufo viridis</i>	2	5	1	3	-	X
2	Boomkikker	<i>Hyla savignyi</i>	1	-	1	13	X	-
3	Oostelijke meerkikker	<i>Rana cf. bedriagae</i>	-	9	-	8	X	-
4	Hardoen	<i>Laudakia stellio cypriaca</i>	2	39	1	-	-	-
5	Egeïsche Naaktvingergekko	<i>Cyrtopodion kotschy fitzingeri</i>	2	28	-	-	-	-
6	Europese tijtjak	<i>Hemidactylus turcicus turcicus</i>	2	1	-	-	-	-
7	Franjeteenhagedis	<i>Acanthodactylus schreiberi schreiberi</i>	-	6	-	-	-	-
8	Slangenooghagedis	<i>Ophisops elegans schlueteri</i>	3	102	-	-	-	-
9	Troodos berghagedis	<i>Phoenicolacerta troodica</i>	1	8	1	-	-	-
10	Slangenoogskink	<i>Ablepharus budaki budaki</i>	1	24	-	-	-	-
11	Parelskink	<i>Chalcides ocellatus ocellatus</i>	2	2	-	-	-	-
12	Gestreepte skink	<i>Trachylepis vittata</i>	5	6	-	-	-	-
13	Wormslang	<i>Typhlops vermicularis</i>	9	12	-	-	-	-
14	Pijlslang	<i>Dolichophis jugularis jugularis</i>	3	4	1	-	-	-
		subtotaal	33	246	5	24	-	-
		totaal	308					

TABEL 4. AANTAL SOORTEN EN AANTAL DIEREN.

TIERRA NATUURREIS CYPRUS 19 - 26 maart 2010					
AMFIBIEËN & REPTIELEN : WIJZE VAN WAARNEMEN					
volgens F.Baier -D.Sparrow - H.-J.Wiedl (2009) "Amphibians and Reptiles of Cyprus"					
		Aantal soorten		Aantal dieren	
AMFIBIEËN	Bufo	1	3	11	43
	Hyla	1		15	
	Rana	1		17	
	Subtotaal				
REPTIELEN	Agamidae	1	11	42	265
	Gekkonidae	2		33	
	Lacertidae	3		121	
	Scincidae	3		40	
	Typhlopidae	1		21	
	Colubridae	1		8	
	Subtotaal				
AMFIBIEËN & REPTIELEN	Totaal		14		308

TABEL 5. GEBRUIKTE AFKORTINGEN & VERTALINGEN.

AANTAL	aantal	number
AD	adult – volwassen	adult
ALT	altitude	altitude
An	anale schub	anal shield
AUD	auditieve waarneming	auditive observation (calling animal)
Breedte	breedte	width
EI	eieren	eggs
GR	gewicht in gram	weight in gram
HV	handvangst	captured by hand
JUV	1 ^e kalenderjaar dier	juvenile (from birth untill end of first year)
Km	kilometer	kilometer
KRL	kop-romplengte	snouth-vent lenght
LA - Larven	larven	larvae
LEEFTIJD	leeftijd	age
lengte	lengte	lenght
M	man	male
mm	millimeter	millimeter
Nvt	niet van toepassing	does not apply
PRIM	primair – originele staart	original tail
SAD	subadult	subadult
SC	subcaudalia – onderstaartschilden	number of subcaudals in snakes
SEC	geregenereerd staartgedeelte	regenerated part of tail
SEX	geslacht: mannetje of wijfe	male or female
SL	staartlengte	tail lenght
TL	totale lengte	total lenght
UUR	uur	time
VD	via derden	received from somebody else
VINDPLAATS	vindplaats	finding place
VE	ventralia – buikschilden	number of ventrals
VO	visuele observatie	visual observation
VS	verkeersslachtoffer	dead on road
VV	vervelling	ecdysis
W	wijfe	female

TABEL 6. BESCHRIJVING VAN DE ROUTE.

TIERRA NATUURREIS CYPRUS 19 - 26 maart 2010		
BESCHRIJVING VAN DE ROUTE		
vrijdag	19 mrt	VM Antwerpen -> Zaventem (Brussel) NM Vlucht Zaventem -> Paphos Airport (Cyprus) AV Paphos (Hotel) Hotel Akteon Village
zaterdag	20 mrt	VM Paphos -> Akamas: Adonis Trail NM Akamas -> Kato Akourdaleia AV Paphos (Hotel) Hotel Akteon Village
zondag	21 mrt	VM Paphos -> Foinikas: Asprokremnos-lake NM Choletria -> Paphos AV Paphos (Hotel) Hotel Akteon Village
maandag	22 mrt	VM Paphos -> Larnaka -> Meneou -> Meneou: Vogelkijkhut NM Hála Súltan Tekké -> Paphos AV Paphos (Hotel) Hotel Akteon Village
dinsdag	23 mrt	VM Paphos -> Gerovasa > Troodos: Atalante Nature trail NM Troodos -> Kefelas Bridge -> Paphos AV Paphos (Hotel) Hotel Akteon Village
woensdag	24 mrt	VM Paphos -> Agia Marina -> Vretsia NM Kykkos-klooster -> Cedar Valley -> Paphos AV Paphos (Hotel) Hotel Akteon Village
donderdag	25 mrt	VM Paphos -> Limassol -> Phassouri- meadows -> Zakaki-pools NM Limassol -> Akrotiri -> Paphos AV Paphos (Hotel) Hotel Akteon Village
vrijdag	26 mrt	VM Paphos -> Asprokremnos-pools NM "Tombs of the Kings" -> Paphos -> Paphos Airport AV Vlucht Paphos -> Zaventem (Brussel)